

Bizancjum i świat islamu

IV

Upadek Cesarstwa Zachodniorzymskiego przyczynił się do powstania nowych państw. Spadkobiercą Imperium Romanum stało się **Bizancjum**. Kultura nowego imperium nie zaprzepaściła tradycji antycznej. W sztuce i architekturze odnajdujemy wpływy greckie i rzymskie, a także chrześcijańskie. Do najwspanialszych dzieł tamtego czasu należą **bazyliki kopułowe**, np. **Hagia Sophia** w Konstantynopolu, **mozaiki** o tematyce religijnej oraz **ikony** przedstawiające wizerunki świętych. Dorobek Greków i Rzymian docenili również **Arabowie**, którzy tłumaczyli dzieła starożytnych uczonych i kontynuowali ich prace m.in. w dziedzinie **filozofii**, **medycyny** i **matematyki**. Zarówno kultura bizantyjska, jak i arabska wywarły duży wpływ na cywilizację łańską.

Polecenia podsumowujące

1. Wyjaśnij, dlaczego Cesarstwo Bizantyjskie nazywamy „nowym Rzymem”.
2. Wymień reformy cesarza Justyniana.
3. Opisz charakterystyczne cechy bizantyjskiego systemu politycznego.
4. Przedstaw najważniejsze osiągnięcia kulturowe Cesarstwa Bizantyjskiego.

Cesarstwo Bizantyjskie – „nowy Rzym” Podsumowanie

17

Rządy Justyniana I Wielkiego

Dobrze wyszkolona i lojalna armia dowodzona przez Belizariusza.
Reforma administracji – zmniejszenie liczby urzędów, ograniczenie kosztów utrzymania administracji.
Liczne podboje – w efekcie Morze Śródziemne nieomal wewnętrznym morzem Cesarstwa Bizantyjskiego.
Kodyfikacja systemu prawnego – Kodeks Justyniana.
Reforma studiów prawnych.
Walka z pogaństwem i zaprowadzenie chrześcijaństwa w całym państwie.

Cechy bizantyjskiego systemu politycznego

System polityczny – cesaropapizm.
Cesarz stojący na czele państwa, naczelny prawodawca, dowodzący armią i sprawujący najwyższą władzę sądowniczą.
Wybór władcy przez senat, armię i lud Konstantynopola.
Zwierzchnictwo cesarza nad władzą świecką i kościelną.
Administracja świecka oparta na urzędnikach (logotetach i strategach).
Biskup pełniący władzę kościelną, sądowniczą i administracyjną.

Kryzys religijny w Cesarstwie Bizantyjskim

Pogłębianie się różnic religijnych między Wschodem a Zachodem.
Spór ikonoklastyczny w VIII–IX w. między zwolennikami (ikonodułami) i przeciwnikami kultu ikon (ikonoklastami).
Cesarz Leon III po stronie ikonoklastów.

Osiągnięcia kulturowe

Wpływy greckie, rzymskie i chrześcijańskie w kulturze bizantyjskiej.
Zachowanie tradycji antycznej.
Konstantynopol – najważniejszy ośrodek kultury Bizancjum.
Architektura – bazyliki kopułowe (np. Hagia Sophia, kościół św. Ireny).
Sztuka – mozaiki o tematyce religijnej, pisanie ikon.
Rozwój historiografii (np. Prokopiusz z Cezarei) i liryki (np. św. Roman Melodos).
Oddziaływanie na kulturę europejską.

Polecane publikacje

Konstantynopol. Nowy Rzym. Miasto i ludzie w okresie wczesnobizantyjskim, pod red. Mirosława Leszki i Teresy Wolińskiej, Warszawa 2011.
Georgij Ostrogorski, *Dzieje Bizancjum*, Warszawa 2015.
Kazimierz Zakrzewski, *Bizancjum w średniowieczu*, Warszawa 1995.

Świat islamu. Ekspansja Arabów Podsumowanie

18

Polecenia podsumowujące

1. Wyjaśnij genezę islamu i scharakteryzuj najważniejsze zasady tej religii.
2. Przedstaw główne kierunki ekspansji arabskiej.
3. Omów organizację państwa arabskiego.
4. Opisz charakterystyczne cechy kultury arabskiej i jej najważniejsze osiągnięcia.
5. Wyjaśnij wpływ cywilizacji arabskiej na cywilizacje łańską i bizantyjską.

◆ Geneza islamu

Dżahilija – okres przed powstaniem islamu.
Początek VII w. – nauczanie Mahometa.
622 – ucieczka Mahometa z Mekki do Medyny (hidżra).
632 – śmierć Mahometa i początek rządów kalifów.

◆ Etapy i kierunki ekspansji arabskiej

Etap I – za życia Mahometa – Półwysep Arabski.
Etap II – w okresie panowania kalifów prawowiernych (632–661) – Azja Mniejsza i część Afryki Północnej.
Etap III – podboje Umajjadów (661–750) – pozostała część Afryki Północnej, Półwysep Iberyjski, dalsze tereny Azji.

◆ Organizacja państwa

Islamizacja i arabizacja podbitych ludów.
Kalif – następca proroka Mahometa, stojący na czele państwa.
Podział na szyitów i sunnitów.
Wezyr – przedstawiciel kalifa przed ludem.
System podatkowy – charadż i dżizja.

◆ Zasady religii islamskiej

Religia monoteistyczna. Wiara w jednego boga – Allaha.
Pięć filarów islamu – wyznanie wiary, modlitwa, jałmużna, post, pielgrzymka do Mekki.
Prawo oparte na Koranie (świętej księdze islamu) i Sunnie.
Większy dżihad – walka z własnymi słabościami i dbanie o rodzinę.
Mniejszy dżihad – święta wojna z niewiernymi.

◆ Osiągnięcia cywilizacyjne i kulturowe Arabów

Ornamentyka – arabski.
Nauka – Dom Mądrości.
Matematyka – cyfry arabskie, ułamki, trygonometria.
Rzemiosło – tkactwo, wyrób broni.
Medycyna – Awicenna.
Handel i wymiana towarów ze Wschodem – kultura orientalna.
Relacje z podróży spisywane przez kupców arabskich.

Polecane publikacje

Janusz Danecki, *Arabowie*, Warszawa 2001.
Hugh Kennedy, *Wielkie arabskie podboje. Jak ekspansja islamu zmieniła świat*, Warszawa 2011.
Maxime Rodinson, *Mahomet*, Warszawa 1991.

